

УДК 330.3

JEL Classification: A1, D80, L86, O14

DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2023-9-04-08>

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ЗНАЧЕННЯ ТА ВПЛИВ

DIGITALIZATION OF ENTREPRENEURIAL ACTIVITY: SIGNIFICANCE AND IMPACT

Кононенко Ж. А.

Кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економічної кібернетики, бізнес-економіки та інформаційних систем,
Полтавський університет економіки та торгівлі,
м. Полтава, Україна
ORCID: 0000-0003-0074-8249

Карнаухова Г. В.

Старший викладач,
кафедра економічної кібернетики, бізнес-економіки та інформаційних систем,
Полтавський університет економіки та торгівлі,
м. Полтава, Україна
ORCID: 0000-0001-8089-8743

Балюк О. В.

Магістр,
Полтавський університет економіки та торгівлі,
м. Полтава, Україна
ORCID: 0009-0000-5259-7265

Zhanna Kononenko

Ph.D. in Economics,
Associate Professor of Department of Economic Cybernetics,
Business Economics and Information Systems Economic Theory and Economic Research,
Poltava University of Economics and Trade,
Poltava, Ukraine

Hanna Karnaukhova

Senior Teacher,
Department of Economic Cybernetics,
Business Economics and Information Systems Economic Theory and Economic Research,
Poltava University of Economics and Trade,
Poltava, Ukraine

Oleg Balyuk

Master,
Poltava University of Economics and Trade,
Poltava, Ukraine

Розглянуто роль цифровізації в підприємницькій діяльності та її вплив на сучасний бізнес. Цифровізація стала невід'ємною складовою сучасного підприємництва, змінюючи парадигму бізнесу в усіх галузях. Сучасний бізнес неможливо уявити без використання цифрових технологій. Цифровізація забезпечує підприємствам доступ до величезного обсягу даних, що сприймають обґрунтовані стратегічні рішення. Використання аналітики даних і штучного інтелекту дозволяє підприємству здійснювати точне прогнозування, вдосконалювати виробничі процеси та підвищувати рівень обслуговування клієнтів. Цифрові ринки та електронна комерція розширюють глобальні досягнення підприємств, дозволяючи їм ефективно конкурувати як на локальному, так і на міжнародному рівнях. Віртуальна присутність в інтернеті та соціальних мережах розширила поле для залучення нових клієнтів і підтримки відносин зі старими. Спірними є питання щодо отримання підприємствами за допомогою цифрових технологій можливостей оптимізувати внутрішні процеси,

знижуючи витрати та підвищуючи продуктивність персоналу. Натомість, автоматизація рутинних завдань і роботизація можуть підвищити якість продукції і послуг. З іншого боку, цифровізація також несе виклики. Потрібні великі інвестиції в технічну інфраструктуру та кваліфікований персонал. Цифровізація продикує ключову роль у сучасному бізнесі, прискорюючи розвиток підприємств та розширюючи їх можливості. Але успішна імплементація вимагає стратегічного мислення, інвестицій та важливості до кібербезпеки.

Ключові слова: підприємство; цифровізація; взаємодія; показники; функції цифровізації.

The article explores the role of digitization in entrepreneurial activities and its impact on modern business. Digitization has become an integral part of contemporary entrepreneurship, reshaping the business paradigm across all industries. Modern business is unimaginable without the use of digital technologies. Digitization provides enterprises with access to vast amounts of data, enabling informed strategic decisions. The use of data analytics and artificial intelligence allows businesses to make accurate forecasts, improve production processes, and enhance customer service. Digital markets and e-commerce expand the global reach of enterprises, enabling effective competition on both local and international levels. Virtual presence on the internet and social media has widened the scope for attracting new customers and maintaining relationships with existing ones. Debates surround the potential of digital technologies to optimize internal processes, reduce costs, and boost employee productivity. Conversely, automation of routine tasks and robotics can elevate the quality of products and services. Digital technologies enable businesses to automate many routine operations. For example, the implementation of inventory management software can improve the efficiency of logistics processes and reduce warehouse maintenance costs. Additionally, digital data processing allows companies to quickly analyze large volumes of information and make informed decisions based on this data. Many businesses also use data analytics to create personalized offers for customers, enhancing consumer loyalty. Digital technologies enable businesses to expand the geographical scope of their activities without significant investments in physical resources. Online commerce, virtual offices, and other tools for remote work provide companies with the ability to collaborate with clients and partners from around the world. Digital technologies foster the creation of new products and services, as well as innovative business models. Companies can utilize data to develop new ideas and strategies, enabling them to stay at the forefront of innovation. However, digitization also presents challenges. Cybersecurity demands increased attention as businesses become prime targets for cyberattacks. Substantial investments in technical infrastructure and a qualified workforce are necessary. In summary, digitization plays a pivotal role in modern business, accelerating the development of enterprises and expanding their capabilities. Yet, successful implementation requires strategic thinking, investments, and a strong focus on cybersecurity.

Key words: enterprise; digitalization; interaction; indicators; functions of digitalization.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. У статті поставлено питання ролі цифровізації в підприємницькій діяльності та її впливу на сучасний бізнес. Це завдання має важливий науковий та практичний контекст, оскільки цифровізація стала неодмінною частиною бізнесу, але вимагає ретельного розгляду через свої можливості та виклики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Роль цифровізації в підприємницькій діяльності та її вплив на сучасний бізнес є предметом наукового дослідження та практичного розгляду в сучасному академічному та бізнес-середовищі. Ці дослідження в працях Чміль Г. [9] розкривають розуміння того, як цифровізація стає невід'ємним елементом сучасного підприємництва, змінюючи основні бізнес-парадигми в різних галузях.

Нещодавні дослідження Яцкевича І. В. [10] та Красностанова Н. Е. [10] ролі цифрових технологій у підприємницькій діяльності відображають процес створення нових ланцюжків у бізнес-процесі щодо формування можливостей взаємовідносин підприємства зі споживачами своєї продукції. Підкреслюють незаперечну важливість цифровізації, демонструючи, як вона надає підприємствам доступ до величезних обсягів даних, дозволяючи формулю-

вати добре обґрунтовані стратегічні рішення. Крім того, дослідження заглибились у використання аналітики даних і штучного інтелекту, виявивши їхній внесок у точне прогнозування, оптимізацію процесів і підвищення стандартів обслуговування клієнтів.

Взаємодія між оцифровуванням і глобальними ринками разом із розширенням електронної комерції було вивчено провідними вченими. Прикладом цьому є наукові праці Коробки С. В. [5], Томакової І. В. [6], в яких вони акцентують, що цифровізація дає підприємствам змогу брати участь у ефективній конкуренції як на місцевому, так і на міжнародному рівнях. Віртуальна присутність в Інтернеті та в соціальних мережах була детально вивчена, демонструючи, як вона розширює можливості для залучення нових клієнтів і підтримки відносин із існуючими клієнтами. Вчені-економісти в галузі економіки Бондарчук В. В. [1], Фролова Л. В. [7] та Бойко І. М. [7] досліджують вплив цифрових технологій на економіку, бізнес-середовище, інновації та багато інших аспектів. Їхні дослідження стосуються цифрової трансформації підприємств, впровадження інтернет-технологій, використання даних, кібербезпеки та інших аспектів цифрової економіки. Дослідники також заглибились у спірні питання, пов'язані зі здатністю компаній оптимізувати внутрішні процеси за допомогою цифрових технологій, зменшити витрати та підвищити продуктивність праці.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. В статті, окрім загального огляду цифровізації ролі в підприємницькій діяльності та її впливу на сучасний бізнес, акцентується на таких аспектах: опис категорій даних, що є важливими для аналізу цифрового середовища діяльності підприємства, для точного прогнозування та вдосконалення виробничих процесів, що матиме значущий вплив на продуктивність і стратегічне планування. Також роль віртуальної присутності в інтернеті та соціальних мережах у залученні та підтримці клієнтів, що розширює можливості підприємств у взаємодії зі споживачами та ринку реалізації продукції. Ці аспекти розширюють розуміння ролі цифровізації та її вплив на сучасний бізнес і підкреслюють необхідні подальші дослідження в цій області.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є освітлення того, як цифровізація змінює парадигму ведення бізнесу, визначення важливості цифрових технологій для сучасного підприємства та їх роль у забезпеченні доступу до величезного обсягу даних. Аналіз впливу цифрових ринків та електронної комерції на глобальні досягнення підприємств, включаючи їх ефективність у конкурентному середовищі. Підкреслення ключової ролі цифровізації у прискоренні розвитку підприємств і розширенні їх можливостей.

Виклад основного матеріалу дослідження. Цифровізація вже давно стала не просто трендом, а необхідністю для підприємств різних галузей. Вона перетворила спосіб функціонування бізнесу і змінила підходи до управління, маркетингу, продажу та виробництва (рис. 1).

Рис. 1. Вплив цифрових технологій на підприємницьку діяльність

Джерело: сформовано авторами за [6, 8, 9]

Цифрові технології забезпечують змогу підприємствам автоматизувати багато рутинних операцій. Наприклад, впровадження програмного забезпечення для управління запасами може покращити ефективність логістичних процесів і зменшити витрати на складське утримання. Також, цифрова обробка даних дозволяє підприємствам швидко аналізувати великі обсяги інформації і приймати обґрунтовані рішення на основі цих даних. Підприємства, які активно впроваджують цифрові технології, стають більш конкурентоспроможними на ринку. Вони можуть пропонувати клієнтам нові продукти і послуги, які більш відповідають сучасним вимогам. Також, завдяки цифровізації, компанії можуть швидше реагувати на зміни в ринкових умовах і адаптуватися до нових трендів [4, 5].

Цифровізація революціонує спосіб взаємодії підприємств з клієнтами. Завдяки соціальним медіа, електронній пошті та месенджерам, компанії можуть легко спілкуватися зі своїми клієнтами, вирішувати їхні питання та отримувати зворотний зв'язок. Багато підприємств також використовують аналітику даних для створення персоналізованих пропозицій для клієнтів, що підвищує лояльність споживачів. Цифрові технології дають змогу підприємствам розширювати

географію своєї діяльності без значних інвестицій у фізичні ресурси. Онлайн-торгівля, віртуальні офіси та інші інструменти дистанційної роботи дають можливість підприємствам працювати з клієнтами та партнерами з усього світу.

Цифровізація дозволяє підприємствам знижувати витрати на багато процесів, включаючи обробку документів, комунікацію та рекламу. Використання електронних документів та онлайн-комунікаційних інструментів дозволяє скоротити витрати на папір, поштові відправлення та інші традиційні методи. Цифрові технології сприяють створенню нових продуктів і послуг, а також інноваційних бізнес-моделей. Підприємства можуть використовувати дані для розробки нових ідей і стратегій, що дозволяє їм залишатися на передньому краї інноваційного розвитку [2].

Загалом, цифровізація має важливе місце в сучасній підприємницькій діяльності. Вона допомагає підприємствам покращувати ефективність операцій, підвищувати конкурентоспроможність, поліпшувати взаємодію з клієнтами та захищати дані. Тому успішні підприємства активно інвестують у цифрові технології та розвивають свою цифрову стратегію, щоб залишатися конкурентоспроможними на ринку.

Таблиця 1 демонструє різні аспекти, у яких цифровізація відіграє ключову роль у сучасній підприємницькій діяльності. Вона підкреслює

важливість цифрових технологій для покращення продуктивності, конкурентоспроможності та взаємодії з клієнтами у сучасному бізнесі.

Таблиця 1

Функції цифровізації в підприємницькій діяльності

Функція	Опис
Автоматизація процесів	Заміна рутинних операцій та завдань автоматизованими системами для підвищення ефективності та точності.
Аналітика даних	Збір, аналіз та використання великих обсягів даних для прийняття обґрунтованих рішень і вдосконалення бізнес-стратегії.
Забезпечення кібербезпеки	Захист важливих даних і інфраструктури від кіберзагроз та зловмисних атак.
Покращення взаємодії з клієнтами	Забезпечення легкої та швидкої комунікації з клієнтами через різні цифрові канали (соціальні медіа, чат-боти, електронна пошта і т. д.).
Розширення географії бізнесу	Можливість працювати з клієнтами та партнерами з усього світу, використовуючи інтернет та цифрові інструменти.
Зниження витрат	Зменшення витрат на папір, комунікацію, рекламу та інші процеси завдяки використанню цифрових технологій.
Підвищення конкурентоспроможності	Здатність бути більш ефективним та адаптивним на ринку завдяки використанню цифрових інструментів та інновацій.

Джерело: систематизовано авторами за [3, 5]

Актуальним є вивчення та аналіз показників для аналізу цифровізації діяльності підприємства. Цифровізація вже давно перетворила спосіб, за яким підприємства функціонують у сучасному світі. Цифрові технології стали ключовим елементом стратегій розвитку бізнесу, і їхній вплив важко переоцінити. Для того щоб зрозуміти, наскільки успішно впроваджена цифровізація впливає на підприємство, важливо аналізувати певні показники [1]. Розглянемо ключові показники, які допоможуть в оцінці рівня цифровізації діяльності підприємства та її успішності в цьому напрямку.

1) ефективність операцій – це одним із основних показників успішності цифрової трансформації є покращення ефективності операцій. Підприємства аналізують, наскільки швидко і точно вони виконують рутинні процеси завдяки впровадженню цифрових технологій. Це може включати автоматизацію виробництва, управління запасами, обробку замовлень і багато інших операцій. Покращення цих процесів може призвести до зниження витрат і підвищення продуктивності.

2) прибутковість і дохід: аналіз прибутковості і доходу показує, наскільки цифровізація впливає на фінансовий результат підприємства. Підприємства слідкують за збільшенням прибутку і доходу після впровадження цифрових ініціатив. Це може бути досягнуто через збільшення обсягу продажів, підвищення цінової стратегії, залучення нових клієнтів або покращення якості продукції та послуг.

3) залучення та утримання клієнтів – націлено на аналіз таких показників, як кількість клієнтів, які використовують цифрові канали для зв'язку (наприклад, мобільні додатки або веб-сайт), рівень задоволення клієнтів та частота повторних

покупок, можуть бути важливими показниками успішності цифрової стратегії.

4) інноваційність і конкурентоспроможність – за допомогою цих показників підприємства слідкують за тим, які нові продукти або послуги вони вводять на ринок, а також як вони реагують на зміни в ринкових умовах. Здатність бути попереду від конкурентів у використанні цифрових рішень може бути ключовою для забезпечення успішності на ринку.

5) кібербезпека і захист даних – одним із найважливіших аспектів цифрової трансформації є захист даних та інфраструктури від кіберзагроз. Показники успішності в цьому аспекті включають кількість інцидентів кібербезпеки, час реакції на такі інциденти і ефективність заходів з захисту даних.

6) задоволеність персоналу – важливий показник, який не можна недооцінювати у процесі цифрової трансформації. Показники, такі як рівень залученості співробітників, програми навчання для робітників і менеджерів, а також зміни в робочих процесах та культурі підприємства, можуть свідчити про успішність цифрової трансформації. Задоволені та мотивовані співробітники більш схильні до активного впровадження нових технологій та ініціатив.

7) реакція на зміни ринкових умов – окремий показник успішності цифрової трансформації: здатність підприємства реагувати на зміни в ринкових умовах. Цифрова трансформація націлена надавати підприємству гнучкість та можливість швидко адаптуватися до нових трендів та вимог споживачів.

8) повернення інвестицій – орієнтований на визначення ефективності цифрової трансформації, підприємства повинні аналізувати повернен-

ня інвестицій (ROI). Це вимірюється відношенням прибутку або заощадженого кошту до витрат на цифрову трансформацію. Високий ROI свідчить про успішність ініціатив.

9) співставлення з конкурентами – підприємства стежать за тим, як їхні конкуренти використовують цифрові технології. Порівняння показників успішності цифрової трансформації зі схожими показниками конкурентів допоможе з'ясувати свою позицію на ринку та можливості для подальшого розвитку.

Аналіз показників для оцінки цифрової трансформації є важливим етапом у розвитку сучасного бізнесу. Відслідковування та оцінка цих показників допоможуть підприємствам визначити, наскільки ефективно вони використовують цифрові технології та як можна покращити їхню стратегію цифрової трансформації. Остання може призвести до підвищення ефективності, збільшення прибутковості і покращення конкурентоспроможності підприємства на ринку [3; 6]. Загальний опис категорій даних, які можуть бути важливими для аналізу цифрового середовища діяльності підприємства в Україні, а саме дані про:

- прибутковість та фінансовий стан підприємства, наприклад дані доходу, прибутку, витрат, заборгованості та інші фінансові показники;

- клієнтів і споживачів: інформація про клієнтів, їхні покупки, вимоги та зворотний зв'язок. Ця інформація націлена на допомогу в удосконаленні товарів та послуг.

- конкурентів і ринок. Аналіз ринку та конкурентів забезпечує інформацією щодо стратегії розвитку підприємства.

- операційну діяльність, наприклад інформація про процеси виробництва, логістику, управління запасами тощо;

- інвестиції і проекти, такі як інвестиційні програми та проекти, включаючи витрати та очікувані результати;

- кадри і персонал (кількість співробітників, їхні навички, навчання та зарплати);

- інновації та дослідження (про нові розробки, патенти, дослідження);

- використання цифрових технологій (інформація про використання програмного забезпечення, облікові системи, сайти, соціальні мережі та інші цифрові інструменти).

Така інформація збирається, обробляється та використовується для аналізу та прийняття рішень щодо цифрової трансформації підприємства в Україні. Важливо також враховувати питання конфіденційності та дотримання законодавства про захист персональних даних при роботі з цими даними (таб. 2).

Таблиця 1

Загальний перелік можливих показників та даних щодо використання цифрових технологій у світі

Країна	Поширеність інтернету (%)	Використання смартфонів (%)	Використання соціальних мереж (%)	Швидкість Інтернет-з'єднання (Mbps)	Використання хмарних сервісів (%)	Використання e-commerce (%)	Кількість мобільних додатків (млн)	Використання штучного інтелекту (%)
США	76,9	81,5	69,2	33,9	63,6	12,4	2,9	37,6
Китай	50,9	59,0	51,7	68,5	41,0	36,6	4,9	16,3
Індія	34,8	24,8	20,5	12,0	11,9	3,9	2,1	8,5
Японія	89,8	70,5	40,0	19,6	55,2	10,2	1,8	29,0
Німеччина	86,2	65,0	40,9	23,7	53,1	12,6	2,2	21,4
Україна	46,0	48,5	22,7	36,2	25,3	4,8	0,7	6

Джерело: узагальнено авторами за [5, 11]

Це лише деякі можливі показники. Важливо зазначити, що ці дані можуть змінюватися з часом і залежать від джерела інформації та методів збору даних. Щоб отримати найактуальнішу інформацію, рекомендується звернутися до надійних джерел статистики та досліджень, таких як офіційні звіти організацій, що вивчають цифрові технології та інтернет, наприклад Міжнародний союз зв'язку (ITU), Pew Research Center, Statista та інші.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку.

Цифровізація є невід'ємною частиною сучасного бізнесу та класом факторів впливу на його ефективність та конкурентоспроможність. Вона змінює парадигму ведення бізнесу і перетворює спосіб функціонування підприємств у всіх галузях.

Очікуваним результатом цифровізації підприємницької діяльності є активне інвестування в цифрові технології та розвиток власної цифрової

стратегії для підвищення ефективності операцій та підвищення конкурентоспроможності. Не зважаючи на доступ до інтернет джерел, ускладненим в доступі є відслідковування та аналіз показників цифрової трансформації, щоб зрозуміти, наскільки ефективно впроваджена стратегія та як можна покращити її результат.

Слід приділити увагу розвитку інноваційних продуктів та, використовуючи цифрові технології, відповідати змінним потребам клієнтів і трендам ринку послуг. Постійно вивчати ринко-

ві умови та реагувати на зміни, адаптуючи свою бізнес-стратегію до нових умов та можливостей. Вагомим у пришвидшеному цифровому середовищі є залучення та підтримка персоналу, що має навички у сфері цифрових технологій, і надання їм можливості для навчання та розвитку.

Отже, цифрова трансформація – це не просто тренд, а необхідний для сучасного бізнесу, і підприємства, які активно впроваджують цифрові технології, можуть забезпечити собі конкурентну перевагу на ринку.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Bondarchuk, V.V. (2021). Tsyfrovizatsiia ekonomiky Ukrainy yak faktor mizhnarodnoi konkurentospromozhnosti [Digitization of the economy of Ukraine as a factor of international competitiveness]. *ztu.edu.ua*. Retrieved from <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/11/332.pdf> [in Ukrainian].
2. Karcheva, H.T., Ohorodnia, D.V., & Openko, V.A. (2017). Tsyfrova ekonomika ta yii vplyv na rozvytok natsionalnoi ta mizhnarodnoi ekonomiky [The digital economy and its impact on the development of the national and international economy]. *Finansovyi prostir – Financial space*, 3 (27), 13–21. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fin_pr_2017_3_4. [in Ukrainian].
3. Kononenko, Zh.A., Vivtonichenko, Ya.V., & Kononenko, O.A. (2023). Rozvytok pidpriemnytskoi diialnosti v konteksti formuvannia tsyfrovoy ekonomichnoi polityky [The development of entrepreneurial activity in the context of the formation of digital economic policy]. *Problemy suchasnykh transformatsii. Seriya: ekonomika ta upravlinnia – Journal of Problems of modern transformations. Series: Economics and Management*, (8). DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2023-8-04-03> [in Ukrainian].
4. Korobka, S. V. (2021). Didzhitalizatsiia pidpriemnytskoi diialnosti [Digitalization of entrepreneurial activity]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V.N. Karazina seriia «Ekonomichna» – Bulletin of Kharkiv National University named after V.N. Karazin's «Economic» series*, 100, 88–95. Retrieved from <https://periodicals.karazin.ua/economy/article/view/17619>. DOI: <https://doi.org/10.26565/2311-2379-2021-100-09> [in Ukrainian].
5. Tendentsii vykorystannia Internetu u sviti [Internet usage trends in the world] (7.06.2022). *zhuk.ua: website*. Retrieved from <https://zhuk.ua/istoriyi-ta-fakty/tendentsii-vikorystannia-internetu-u-sviti/> [in Ukrainian].
6. Tokmakova, I.V., Shatokhina, D.A. & Melnyk, S.V. (2018). Stratehichne upravlinnia rozvytkom pidpriemstv v umovakh tsyfrovizatsii ekonomiky [Strategic management of enterprise development in conditions of digitalization of the economy]. *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti – Bulletin of the Economy of Transport and Industry*, 64, 283–291. Retrieved from <http://btie.kart.edu.ua/article/viewFile/149563/153830/>. DOI: 10.18664/338.47:338.45.v0i64.149563 [in Ukrainian].
8. Frolova, L.V., & Boyko, I. M. (2021). Transformatsiia pidpriemnytstva v umovakh tsyfrovoy ekonomiky [Transformation of entrepreneurship in the digital economy]. *Ekonomika: realii chasu. Naukovyi zhurnal – Economics: time realities. Scientific journal*, 2 (54), 47–56. Retrieved from <https://economics.net.ua/files/archive/2021/No2/47.pdf>. DOI: 10.15276/ETR.02.2021.6. DOI: 10.5281/zenodo.5115832 [in Ukrainian].
8. Chmeruk, G.G., & Storozhenko, O.O. (2019). Digital transformation as a new form of transformation of financial relations of business entities [Digitalization of Consumer Market Entities Activity: Opportunities and Threats]. *Visnyk ONU imeni I.I. Mechnykova – Bulletin of ONU named after I.I. Mechnikova*, 4 (77), t.24, 164–168 [in Ukrainian].
9. Chmil, H. (2021). Tsyfrovizatsiia diialnosti sub'ektiv spozhyvchoho rynku: mozhlyvosti ta zahrozy [Digitization of the activities of consumer market entities: opportunities and threats]. *Visnyk KHNU imeni V.N. Karazina. Seriya «Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny. Ekonomika. Krainoznavstvo. Turyzm» – The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series: International Relations. Economics. Country Studies. Tourism*, 13, 124–134. DOI: <https://doi.org/10.26565/2310-9513-2021-13-13> [in Ukrainian].
10. Yatskevych, I.V., & Krasnostanova, N.E. (2021). Tsyfrovi tekhnolohii u pidpriemnytskii diialnosti [Digital technologies in business activities]. *Ekonomichnyi biuleten – Economics Bulletin*, 1. 38–44. Retrieved from https://ev.nmu.org.ua/docs/2021/1/EV20211_038-044.pdf. DOI: <https://doi.org/10.33271/ebdut/73.038> [in Ukrainian].
11. Shkalova, A. (02.05.2022). 2,9 mlrd liudei dosi oflain. Velykyi zvit pro korystuvachiv internetu Digital 2022: khto, skilky, zvidky [2.9 billion people are still offline. The Big Report on Internet Users Digital 2022: Who, How Many, From Where]. *vctr.media: veb sait – vctr.media: website*. Retrieved from <https://vctr.media/ua/novyj-zvit-pro-korystuvachiv-internetu-140950/> [in Ukrainian].